

Ευστράτιος Παπαθανασόπουλος
Αντεισαγγελέας Εφετών
Λέκτορας Εγκληματολογίας - Σωφρονιστικής ΕΚΠΑ

ΤΑ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ο έλεγχός τους εργαλείο ανατομίας στη φυλακή

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τα πειθαρχικά παραπτώματα των κρατουμένων

Ο έλεγχός τους εργαλείο ανατομίας στη φυλακή
Ευστράτιος Παπαθανασόπουλος

ISBN 978-960-562-540-5

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Μιχαήλα Καπασκέλη
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Αγγελική Μαυρογιάννη
Παραγωγή:	NB Production AM120416M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

© 2016, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Ευστράτιος Παπαθανασόπουλος
Αντισταγγελέας Εφετών Πειραιώς
Λέκτορας Εγκληματολογίας - Σωφρονιστικής ΕΚΠΑ

ΤΑ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ο έλεγχός τους εργαλείο ανατομίας στη φυλακή

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

**The prisoner's disciplinary offences
Their control as an anatomic instrument of the prison**

Efstratios Papathanasopoulos
Deputy Public Prosecutor at the Court of Appeal of Piraeus
Lecturer of Criminology - Correctional Law
of the National and Kapodistrian University of Athens

Abstract: The inmate's good conduct, which constitutes the basic requirement for the conditional release and a significant factor balance wise in the prison's daily life, is restricted and overturned by a regime of special releases. The emergence of disciplinary offences is approached on the basis of the historical evolution of the prison's typology and the relation between the types of inmates and the roles of the correctional officers. Our current legislative framework (law 2776/1999) establishes a strict disciplinary procedural law with judicial security, compatible with the international instruments, the orders of the bodies of the Council of Europe and the case law of the ECHR (European Court of Human Rights). An empirical investigative approach to the decisions of the prison's disciplinary boards brings out concerns and suggestions for the disciplinary offences (their classifications) and the disciplinary penalties, (their enrichment), in view of the new Correctional Code draft being debated.

ISBN 978-960-562-540-5

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2016, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στον γιο μου

*«Nous ne pouvons juger du degré de civilisation
d' une nation qu' en visitant ses prisons...»*

F. Dostoyevsky

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ανατροπή του κανόνα των πειθαρχικών παραπτώματων ως προϋπόθεση για την υφ' όρον απόλυση. Η εκτόπιση ενός ισορροπιστικού παράγοντα στην καθημερινότητα της φυλακής

1. Η κρισιολόγηση της διαγωγής στο πλαίσιο του άρθρου 106 ΠΚ.....	11
2. Απολύσεις και χωρίς την συνδρομή της καλής διαγωγής.....	13
α) Ειδικές απολύσεις	13
β) Για λόγους υγείας ή αναπηρίας	14
γ) Για παραβάσεις νόμου περί ναρκωτικών	16
3. Αντιστάσεις των Εισαγγελικών - Δικαστικών αρχών, μία «ιδιότυπη» άμυνα.....	17
4. Προς ένα περιορισμένο κανονιστικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 106 ΠΚ	22
α) Ισόβια κάθειρξη και η «ανάγνωση» της διαγραφής των πειθαρχικών ποινών	22
β) Κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση.....	23
5. Επίμετρο.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Διεθνές και ημεδαπό πειθαρχικό πλαίσιο

1. Οι τελευταίοι κανόνες του Ο.Η.Ε. Το σύνολο στοιχειωδών κανόνων μεταχείρισης των κρατουμένων (1995)	29
2. Η δράση του Συμβουλίου της Ευρώπης	30
α) Σύνολο των στοιχειωδών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων (Resolution 5/1973).....	30
β) Οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες [Σύσταση R. (87) 3]	31
γ) Οι νεότεροι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες [R. (2006) 2].....	33
3. Τα πειθαρχικά παραπτώματα των κρατουμένων στις ΗΠΑ.....	34
4. Τα πειθαρχικά παραπτώματα των κρατουμένων στη Γαλλία.....	35

5. Ιστορική αναδρομή στην ελληνική νομοθεσία (πειθαρχικά αδικήματα/πειθαρχικές ποινές/όργανο επιβολής)	39
α) Τα πρώτα νομοθετήματα.....	39
β) Ο Σωφρονιστικός Κώδικας του 1967	41
γ) Ο Κώδικας για την Μεταχείριση των Κρατουμένων του 1989	43
δ) Ο ισχύων Σωφρονιστικός Κώδικας (Ν 2776/1999)	46
6. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων της άμυνας του κρατουμένου στο πλαίσιο του πειθαρχικού καθεστώτος καθρέπτης για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων	49
α) Προς μια αυστηρή εγγυητική πειθαρχική δικονομία.....	49
β) Ένας χώρος δικαστικής ασφάλειας	52
γ) Η πειθαρχική διαδικασία και ο έλεγχός της υπό το πρίσμα του Συμβουλίου της Ευρώπης και της νομολογίας του ΕΔΔΑ.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εγκληματολογική προσέγγιση της ανάδυσης και αντιμετώπισης των πειθαρχικών παραπτώματων των κρατουμένων

1. Η εξέλιξη της τυπολογίας των φυλακών.....	57
2. Οι αλληλεπιδράσεις τύπων κρατουμένων και ρόλων σωφρονιστικών υπαλλήλων	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Εμπειρικές - ερευνητικές παρατηρήσεις και προτάσεις

1. Παρουσίαση δεδομένων	69
2. Οδηγός προς ένα νέο Σωφρονιστικό Κώδικα	85

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	93
-----------------	----

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	115
--------------------------	-----

6. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων της άμυνας του κρατουμένου στο πλαίσιο του πειθαρχικού καθεστώτος καθρέπτης για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων

α) Προς μια αυστηρή εγγυητική πειθαρχική δικονομία

Το πειθαρχικό δίκαιο των κρατουμένων, σ' ένα σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα, πρέπει να διέπεται από τις αρχές της νομιμότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας²⁵. Η εκ των προτέρων ρητή πρόβλεψη των πειθαρχικών παραπτώματων, ο καθορισμός των πειθαρχικών ποινών και η αντιστοιχία αυτών προς τα πειθαρχικά παραπτώματα στα πλαίσια της αρχής της αναλογικότητας και η θεσμοθετημένη διαδικασία διαπίστωσης των πειθαρχικών παραπτώματων και επιβολής ποινών γι' αυτά, η αρχή του *ne bis in idem*, συγκροτούν την έννοια του πειθαρχικού δικαίου των κρατουμένων²⁶. Ο εν ισχύι Σωφρονιστικός Κώδικας στην ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία, περιέχει ως τμήμα του το πειθαρχικό δίκαιο, οι διατάξεις του οποίου ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό στις παραπάνω αρχές. Η μη εξασφάλιση ενός πλαισίου αρχών και εγγυήσεων, όταν η απόλυση υπό όρους εξαρτάται από την διαγωγή του κρατουμένου κλονίζει την εγγυητική λειτουργία του δικαίου. Πρέπει, λοιπόν, να υπάρχει ένα πειθαρχικό καθεστώς συμβατό με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες και στο πλαίσιο αυτό να διασφαλίζεται η μη απόσταση της ελληνικής νομοθεσίας από τους αντίστοιχους Ευρωπαϊκούς κανόνες.

Αντίθετα, με τις διατάξεις του Ν 4274/2014 για τα καταστήματα κράτησης τύπου Γ', διατάξεις που καταργήθηκαν με το άρθρο 1 του Ν 4322/2015, ετίθετο σε αμφιβολία η αρχή της νομιμότητας, μία βασική αρχή συνυφασμένη με το Κράτος Δικαίου που διέπει το πειθαρχικό δίκαιο των κρατουμένων και που αφορά τη σαφή νομοθετική πρόβλεψη αναφορικά με το είδος, τη διαδικασία και την επιβολή πειθαρχικής ποινής. Στην προκειμένη περίπτωση λόγω σωφρονιστικής επικινδυνότη-

25. Π. Μπρακουμάτσος, Πειθαρχική διαδικασία κατά τον Σωφρονιστικό Κώδικα, Ισχύον δίκαιο - προτάσεις, ΠοινΧρον ΜΣΤ, 156-160.

26. Γ. Πανούσης, Το πειθαρχικό δίκαιο των κρατουμένων, Χρονικά Εργαστηρίου Εγκληματολογίας Νομικής Σχολής ΔΠΘ, τ. 3 1991 σελ. 39.

τας του κρατουμένου, οι διατάξεις του Ν 4274/2014 επέβαλλαν ουσιαστικά (χωρίς να το ορίζουν βέβαια ρητά) ως (καλυμμένη) πειθαρχική ποινή τη μεταγωγή και παραμονή στα καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'», χωρίς να τυποποιούν με σαφήνεια το πειθαρχικό παράπτωμα (καθώς πρόκειται για αξιολογική προγνωστική κρίση) και χωρίς την τήρηση των εγγυήσεων που πρέπει να παρέχει κάθε πειθαρχική διαδικασία, με πρώτιστο το δικαίωμα του κρατουμένου να «ακουστεί» και να λάβει υπόψη του για την υπεράσπισή του όλα τα σχετικά στοιχεία. Ουσιαστικά δηλαδή εισήγετο μια ιδιαίτερα επαχθής πειθαρχική ποινή που κινείται εκτός των προβλεπομένων πειθαρχικών παραπτωμάτων και ποινών του Σωφρονιστικού Κώδικα²⁷ (η μεταφορά και παραμονή του κρατουμένου σε κατάστημα «τύπου Γ'» να γίνεται χωρίς ουσιαστική πειθαρχική διαδικασία καθώς εν προκειμένω η «παραγγελία μεταγωγής» του εισαγγελέα δεν λαμβάνει χώρα μετά από κλήση και ακρόαση του κρατουμένου).

Ο ισχύων Σωφρονιστικός Κώδικας καθιερώνει μια πειθαρχική δικονομία: Ειδικότερα, κατά τη διάταξη του άρθρου 71 παρ. 1 του ιδίου Κώδικα, η γραπτή αναφορά από τον σωφρονιστικό υπάλληλο για την τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος υποβάλλεται στο Πειθαρχικό Συμβούλιο αμέσως μετά την τέλεση ή την γνώση της πράξης και του προσώπου που την τέλεσε, σε κάθε δε περίπτωση η υποβολή της αναφοράς μετά πάροδο δέκα ημερών είναι απαράδεκτη. Δυνάμει δε του άρθρου 71 παρ. 2 του αυτού Κώδικα, ο Πρόεδρος του Πειθαρχικού Συμβουλίου καλεί τον ανωτέρω αναφέροντα να βεβαιώσει ενόρκως το περιεχόμενο της αναφοράς και στη συνέχεια συγκαλεί το αρμόδιο όργανο, γνωστοποιεί δε εγγράφως και χωρίς χρονοτριβή στον κρατούμενο το παράπτωμα και τα στοιχεία της υπόθεσης για την οποία υπάρχει σε βάρος του αναφορά και τον καλεί σε υπεράσπιση και απολογία και να προτείνει μάρτυρες. Βάσει της παραγράφου 3 του ιδίου ως άνω άρθρου, αν πρόκειται για παράπτωμα της κατηγορίας Α' του άρθρου 68 του Σωφρονιστικού Κώδικα, το Συμβούλιο συγκαλείται μέσα σε 48 ώρες, διαφορετικά μέσα σε πέντε ημέρες από την υποβολή της αναφοράς. Επισημαίνεται, ότι βάσει της εν λόγω διάταξης το Πειθαρχικό Συμβούλιο οφείλει να συγκληθεί, όχι όμως να συνεδριάσει και να λάβει απόφαση εντός του ανωτέρω οριζομένου χρόνου, ενώ σε κάθε περίπτωση δεν προβλέπεται ως κύ-

27. Κ. Κοσμάτος, Ξαναγράφοντας τον Σωφρονιστικό Κώδικα. Παρατηρήσεις στις διατάξεις του Ν 4274/2014 «Ρυθμίσεις Ποινικού και Σωφρονιστικού Δικαίου και άλλες διατάξεις σχετικά με τα καταστήματα κράτησης "τύπου Γ'"», ΠοινΔικ 7/2014,609.

ρωση το απαράδεκτο της πειθαρχικής διαδικασίας. Κατά τη διάταξη του άρθρου 71 παρ. 5 του εν λόγω Κώδικα, η απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη, απαγγέλεται αμέσως μετά την εκδίκαση της υπόθεσης και καταχωρίζεται, εφόσον επιβληθεί ποινή, στα μητρώα του καταστήματος και στο ατομικό δελτίο του κρατουμένου, ενώ βάσει της παραγράφου 6 του ανωτέρω άρθρου το Πειθαρχικό Συμβούλιο για την επιβολή πειθαρχικής ποινής, καθώς και για τον καθορισμό του ύψους και της διάρκειας της συνεκτιμά τη βαρύτητα και τις συνθήκες τέλεσης της πράξης, την προσωπικότητα του κρατουμένου, τον εναπομένοντα χρόνο έκτισης, και κάθε άλλο σημαντικό στοιχείο. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 71 παρ. 7 του Σωφρονιστικού Κώδικα, προσφυγή του κρατούμενου κατά των αποφάσεων του Πειθαρχικού Συμβουλίου κατατίθεται μέσα σε αποκλειστική προθεσμία πέντε ημερών στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών (αρμοδιότητες του οποίου μέχρι τη νομοθετική θέσπιση του οργάνου αυτού ασκεί το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 87 παρ. 1 του παραπάνω νόμου), το οποίο αποτελεί το δευτεροβάθμιο όργανο κρίσης (άρθρο 70 παρ. 2 του ιδίου ως άνω νόμου), εκδικάζει την προσφυγή και αποφαίνεται αμετάκλητα, λειτουργώντας δηλαδή ως διοικητικό όργανο, ως Πειθαρχικό Συμβούλιο. Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 86 παρ. 1, 2 και 3 του ιδίου ως άνω νόμου, σε περίπτωση προσφυγής από τον κρατούμενο, δέκα τουλάχιστον ημέρες πριν τη συνεδρίαση του δικαστηρίου ειδοποιείται με οποιοδήποτε μέσο (έγγραφο, τηλεγράφημα, τηλετύπημα, τηλεομοιοτύπημα) ο προσφεύγων, ο οποίος μπορεί να εκθέσει τις απόψεις του με υπόμνημα, που διαβιβάζεται αμέσως στο δικαστήριο με επιμέλεια της διεύθυνσης του καταστήματος. Το δικαστήριο μπορεί να καλέσει με τον ίδιο τρόπο τον προσφεύγοντα να εμφανισθεί για να αναπτύξει προφορικά τις απόψεις του, είτε αυτοπροσώπως είτε με συνήγορο, που διορίζεται με απλό έγγραφο θεωρημένο από το διευθυντή του καταστήματος κράτησης, σε περίπτωση που αυτός εκπροσωπεί μόνος τον προσφεύγοντα.

Ένα στοιχείο του πλαισίου εγγυήσεων αποτελεί και η δυνατότητα του κρατουμένου (κατ' άρθρο 46 παρ. 3 Ν 2776/1999) να προσφεύγει στο Δικαστικό Συμβούλιο Πλημ/κών του τόπου έκτισης της ποινής του κατά της απόφασης του Επόπτη Εισαγγελέα περί της ανάκλησης προηγούμενης απόφασης του περί χορήγησης του ευεργετικού υπολογισμού λόγω επιβολής πειθαρχικής ποινής.

Β) Ένας χώρος δικαστικής ασφάλειας

Ακόμα και αν ο Συνήγορος του Πολίτη²⁸ εντοπίζει έλλειψη αιτιολογίας σε πειθαρχικές αποφάσεις ως ζητήματα αδιαφανούς διοικητικής δράσης, η ανάθεση του πειθαρχικού ελέγχου σ' ένα όργανο που δεν είναι εύκολο να προσεγγισθεί ή να πιεσθεί για να μεροληπτήσει, είναι σημαντικό στοιχείο προόδου δικαστικής ασφάλειας και εκδημοκρατισμού. Καθιερώνονται συλλογικές συμμετοχικές διαδικασίες, ο δε Εισαγγελέας στο πλαίσιο της Εποπτείας του κατ' άρθρο 572 ΚΠΔ, προεδρεύει του Πειθαρχικού Συμβουλίου. Στα καταστήματα δε που προβλέπεται ο θεσμός του Εισαγγελέα Επόπτη²⁹, αυτός βιώνει κατά την θητεία του την πραγματική κατάσταση των φυλακών, κάτι που κρίνεται θετικό σύμφωνα με παλαιότερη σχετική έρευνα, από τους κρατούμενους, αρκεί η θητεία του να μην διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα, οπότε και θεωρούν ότι μπορεί να συγχρωτιστεί και να μπει στα γρανάζια της διεύθυνσης³⁰. Παρατηρούμε σε άλλα κράτη, όπως το Βέλγιο, την Ολλανδία, την Αυστρία, την Σλοβακία, την Πορτογαλία, την Τσεχία ότι ακόμα και σήμερα ο διευθυντής του καταστήματος αποτελεί ένα κυρίαρχο μονοπρόσωπο όργανο επιβολής πειθαρχικών ποινών. Μάλιστα στο Βέλγιο, εναπόκειται στη διακριτική του ευχέρεια (εντός προθεσμίας επτά ημερών από την τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος) αν θα ασκήσει πειθαρχική δίωξη.

Τα ένδικα μέσα κατά της απόφασης εξετάζονται σε πολλά κράτη από Επιτροπές και όχι από αμιγώς δικαστικά όργανα (εκτός της Ελλάδος, ο έλεγχος από δικαστικό όργανο σε δεύτερο βαθμό ακολουθείται και σε άλλες χώρες όπως στην Γερμανία, την Αυστρία, την Κροατία). Η δε προσφυγή στα διοικητικά δικαστήρια ή στο Συμβούλιο της Επικρα-

28. *Ε. Φυτράκης*, Ποινικός εγκλεισμός και δικαιώματα, η οπτική του Συνηγόρου του Πολίτη, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, *Α. Παπαδαμάκης*, Ο διακριτός ρόλος του Εισαγγελέα και του Συνηγόρου του Πολίτη στην σωφρονιστική διαδικασία, ΠοινΔικ 3/2009, 317-321.

29. *Κ. Τζαβέλλας*, Εφαρμοζόμενη σωφρονιστική πολιτική, ο ρόλος του δικαστικού λειτουργού στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων, ΠοινΔικ 1/2007, 102-109.

30. *Ι. Αγγελής*, Η εισαγγελική εποπτεία στις φυλακές. Οι ελληνικές φυλακές από το νόμο στην πραγματικότητα, Β' Συνέδριο της Εταιρείας Ελλήνων Δικαστικών λειτουργών για τη δημοκρατία και τις ελευθερίες, Σάκκουλας, 1994, σελ. 193-208.

τείας όταν φτάνει η υπόθεση να εξετάζεται, η πειθαρχική ποινή έχει ήδη εκτελεστεί. Έτσι π.χ. στην Γαλλία τα δύο μέλη της πειθαρχικής επιτροπής έχουν μόνο συμβουλευτική αρμοδιότητα και την απόφαση του Διευθυντού του καταστήματος έχει δικαίωμα να την προσβάλλει ο κρατούμενος ενώπιον ενός διοικητικού οργάνου (του διαπεριφερειακού διευθυντού των σωφρονιστικών καταστημάτων) και μάλιστα η προσφυγή αυτή αποτελεί και προϋπόθεση, ώστε σε περίπτωση απόρριψης της, αυτή να προσβληθεί ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Στο Βέλγιο, ο κρατούμενος κατά της απόφασης του Διευθυντού του καταστήματος μπορεί να προσφύγει σε μια Επιτροπή (commission de plaintes) που συγκροτείται από ένα δικαστή ως πρόεδρο και από άλλα δύο μέλη του Κεντρικού Συμβουλίου της Σωφρονιστικής Επιθεώρησης στην οποία (ανάμεσα στα δώδεκα μέλη του) συμμετέχουν οπωσδήποτε ένα δικηγόρος, ένας γιατρός και ένας εγκληματολόγος. Είναι δηλαδή ένα όργανο εξωτερικό, το οποίο όμως συνεδριάζει και αποφασίζει εντός της φυλακής. Το Συμβούλιο Επικρατείας στο Βέλγιο στον ακυρωτικό του έλεγχο, όταν δεν αφορά μέτρα τάξης που διαφεύγουν της αρμοδιότητάς του, ασχολείται με ζητήματα παραβίασης δικαιωμάτων υπεράσπισης, όπως σχετικά με τον χρόνο προετοιμασίας του κρατουμένου από το σημείο που λαμβάνει γνώση της πειθαρχικής κατηγορίας, μέχρι την έκδοση της προσβαλλομένης απόφασης³¹, ή όταν η διαδικασία πραγματοποιείται σ' ένα χώρο στην φυλακή τέτοιο που δεν θα μπορεί να εξασφαλιστεί η εμπιστευτικότητα και ηρεμία της συνεδρίασης³².

Όταν ένα μονοπρόσωπο όργανο (Διευθυντής) του καταστήματος αποφασίζει, ιδίως σε περιπτώσεις που το πειθαρχικό παράπτωμα αφορά π.χ. άσκηση βίας, ύβρεων κατά του σωφρονιστικού προσωπικού, τότε τίθενται ακόμα περισσότερα ζητήματα σε σχέση με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με την δίκαιη δίκη, την ανεξαρτησία και την μεροληψία. Ο Διευθυντής της φυλακής έχει ένα «διπλό ρόλο», καθώς μια ήπια ποινή μπορεί να διαταράξει την σχέση του με το σωφρονιστικό προσωπικό και τους υφιστάμενους του, αφού ο υπάλληλος θα θεωρεί από την δική του οπτική ότι απαξιώνεται στο έργο του.

31. CE 27Avril 2004, Laumont no 130-723.

32. CE 29 Decembre 2007, Bamouhammad no 178-255.

γ) Η πειθαρχική διαδικασία και ο έλεγχός της υπό το πρίσμα του Συμβουλίου της Ευρώπης και της νομολογίας του ΕΔΔΑ

Να σημειωθεί ότι το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ τυγχάνει εφαρμογής στα πλαίσια ελέγχου της πειθαρχικής δικαιοδοσίας³³, αφού μια πειθαρχική ποινή εξευτελιστική που μπορεί να βλάψει την υγεία του εγκλείστου, όποτε υπάρχει παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια της έκπτωσης (όπως της απόλυσης) αλλά κυρίως έχει ως συνέπεια και να επιμηκυνθεί ο χρόνος κράτησης. Η απόφαση του 1984 του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Cambell εναντίον Μ. Βρετανίας*³⁴ είναι χαρακτηριστική, καθόσον πέραν της παραβίασης του δικαιώματος επικοινωνίας με τον δικηγόρο, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η πειθαρχική ποινή επιβλήθηκε από ένα όργανο χωρίς επαρκή θεσμική ανεξαρτησία (*Board of visitors - Επιτροπή Επισκεπτών*). Επίσης, πέραν του ζητήματος μιας *due process*, ουσιαστικά δέχεται η παραπάνω απόφαση, όπως και η απόφαση του ΕΔΔΑ του 2003 στην υπόθεση *Ezech και Connors εναντίον Μ. Βρετανίας*³⁵ ότι ο έλεγχος της πειθαρχικής ποινής, οι συνέπειες της βαρύτητάς της αλλά και η φύση της ως (*criminel*) ποινικής (βλ. και *Payet C/France*), όπως όταν επιβάλλεται ποινή πρόσθετων ημερών και έτσι επιμηκύνεται ο χρόνος κράτησης, εμπίπτει στην ομπρέλα προστασίας του άρθρου 6 της Σύμβασης. Για την σχέση μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης το ΕΔΔΑ στην απόφαση του 2007 στην υπόθεση *Zolotukhin εναντίον Ρωσίας*³⁶, δέχτηκε ότι το να οδηγηθεί ο κρατούμενος και σε μια ποινική δίκη για το παράπτωμα που υπέπεσε στην φυλακή και να του επιβληθεί μια ποινή, ενώ ήδη του είχε επιβληθεί πειθαρχική ποινή πρόσθετων ημερών, αυτό κρίνεται και αποτελεί ένα είδος «*double jeopardy*» στην παράλληλη ενεργοποίηση και των δύο μηχανισμών. Έτσι καταρχήν προκρίνεται ως πρακτική να ενεργοποιείται μόνο η πειθαρχική διαδικασία όταν η παράβαση αποτελεί και αδίκημα ήσσονος απαξίας στον Ποινικό Κώδικα.

33. Dirk van Zylsmit and Sonja Snacken, *Principles of European Prison law and Policy, penology and Human Rights*, Oxford University Press 2011.

34. Α. Μαγγανάς, Λίλα Καρατζά, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*, Νομική Βιβλιοθήκη 2002.

35. *Ezech and Connors V. United Kingdom*, 9 october 2003.

36. *Sergey Zolotukhin V. Russia*, 7 June 2007.

Στο σύστημα μας, η άσκηση ποινικής δίωξης δεν αποκλείει την επιβολή πειθαρχικής ποινής για το ίδιο παράπτωμα και γενικά η πειθαρχική δίκη είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη της ποινικής. Ως ασφαλιστική όμως δικλίδα έχει εκδοθεί η αριθμ. 2908/22.12.1994 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, κατόπιν του αριθμ. 131028/25.11.1994 έγγραφου - ερωτήματος της διεύθυνσης Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, η οποία Γνωμοδότηση αποφαινεται ότι είναι υποχρεωτική η επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας κατά του κρατούμενου σε Σωφρονιστικό Κατάστημα επί εκδόσεως αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης για την ίδια πράξη, αν και ρητώς στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα δεν έχει μέχρι σήμερα προβλεφθεί να συμπεριληφθεί τέτοια διάταξη στο άρθρο 66 παρ. 5 Ν 2776/1999.

Πέραν των πρωτοβουλιών επιστημονικών οργανώσεων όπως του Διεθνούς Ποινικού Σωφρονιστικού Ιδρύματος (international Penal and Penitentiary Foundation) και μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) για καλές καθημερινές πρακτικές εντός των φυλακών³⁷, αυξανόμενη αναγνώριση απολαμβάνουν τα πορίσματα της Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων³⁸ (C.P.T), καθώς και οι Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε πολλές αποφάσεις του. Το Δικαστήριο τα χρησιμοποιεί ως βάση για να κρίνει τότε οι πολιτικές που υιοθετούν τα Ευρωπαϊκά κράτη για την μεταχείριση των κρατουμένων ανταποκρίνονται στις επιταγές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η έρευνα των πειθαρχικών διαδικασιών αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι του έργου της Επιτροπής της πρόληψης βασανιστηρίων κατά τις επισκέψεις της στις φυλακές³⁹. Χαρακτηριστικό είναι ότι η Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων κατά την πρώτη επιτόπια έρευνα στις ελληνικές φυλακές το 1993 παρατήρησε αναφορικά με τις πειθαρχικές κυρώσεις ότι δικαίωμα ενστάσεως σε ανώτερη αρχή θα πρέπει να υπάρχει αναφορικά προς όλους τους τύπους των πειθαρχικών ποινών και έτσι στην πορεία, στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα αντικαταστά-

37. G. Kellens, Η πρόληψη των παραβιάσεων των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο πλαίσιο των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, *Εγκληματολογία* 1/2011, 102-104.

38. Έφη Λαμπροπούλου, Σωφρονιστική πολιτική και κοινωνικός έλεγχος στον Τιμητικό Τόμο για τον καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη, *Εγκληματολογικές Αναζητήσεις*, σελ. 535-551.

39. J. Murdoch, *Le traitement des detenus criteres Europeens*, Conseil de l' Europe 2007.

θηκε το άρθρο 90 παρ. 7 Κωδ. Μεκ, όπου δικαίωμα προσφυγής είχε ο κρατούμενος μόνο κατά της πειθαρχικής ποινής που επέβαλε περιορισμό σε ειδικό κελί⁴⁰. Στο ίδιο πλαίσιο (άρθρο 59 των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων και 2^{ed} General Report CPT, 1992) βελτιώθηκε και το καθεστώς στην Αγγλία όπου πέραν του ότι κατά την πειθαρχική διαδικασία αν κατά την πρώτη συζήτηση ο κρατούμενος αιτηθεί νομικής συμβουλής πρέπει να αναβληθεί η ακρόαση του για επαρκή χρόνο, ώστε να του επιτραπεί να έχει νομική βοήθεια, ο κρατούμενος έχει τουλάχιστον δύο ώρες πριν την εκδίκαση του πειθαρχικού για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του και να αποκτήσει πρόσβαση σε επιβοηθητικά βιβλία που είναι διαθέσιμα στην βιβλιοθήκη της φυλακής, πρέπει δε σε κάθε περίπτωση να εξασφαλίζεται ότι ο κρατούμενος κατανοεί την διαδικασία εκδίκασης από άποψη γλώσσας, άλλως να του παρέχεται βοήθεια⁴¹.

Ένα κρίσιμο ζήτημα που τίθεται αφορά της ιδιωτικοποίηση του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης στον τελευταίο της πόλο, δηλαδή σ' αυτόν της φυλακής⁴². Γεννούνται ερωτήματα σχετικά με το πώς θα εξασφαλίζεται η οριοθέτηση της πειθαρχικής εξουσίας της και ο έλεγχος της διαχειριστικής λειτουργίας στις ιδιωτικές φυλακές⁴³ όταν τα όργανα τους παίρνουν ακραίες πειθαρχικές αποφάσεις που μπορεί να καθυστερούν υπέρμετρα την απόλυση υπό όρους του κρατουμένου, όσο και αν λειτουργεί σαν αντεπιχείρημα ότι εξασφαλίζεται σε σχέση με τα κρατικά όργανα αποτελεσματικότερος έλεγχος του τρόπου επιτήρησης των κρατουμένων και της επιβολής πειθαρχικών ποινών, καθόσον α) οι ιδιωτικές φυλακές διαθέτουν μεγαλύτερη θεατότητα, επειδή βρίσκονται στο επίκεντρο του κοινωνικού ενδιαφέροντος, της δημόσιας κριτικής και της κυβερνητικής εποπτείας ή β) ένα συνταχθέν πρωτόκολλο τιμής αποτελεί εργαλείο για την ενθάρρυνση των κρατουμένων να τηρούν ευλαβικά στανταρς προσδοκώμενης συμπεριφοράς.

40. *Αγγελική Πιτσελά*, Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, Εκδόσεις Σάκκουλα 2013.

41. Ministry of Justice, UK, PSI - 47-2011 Prison discipline procedures, doc. 2011.

42. Conseil de l' Europe, Affaires Juridiques, Privatisation du Contrôle de la criminalité, comité européen pour les problèmes criminels, XXViiième, conférence de recherche criminologiques, Strasbourg, 1990.

43. *Χ. Δημόπουλος*, Σωφρονιστικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009. Βλ. και εμπειρική έρευνα για την Αγγλία, *Ben Crewe, Alison Liebling and Susie Hurley*, Staff culture, use of authority and prisoner quality of life in public and private sector prisons, Australian and New Zealand Journal of Criminology, 2011, 44-94.

ISBN: 978-960-562-540-5

15689